

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА НИМИ

Беземчук О. Г., асистент

Постановка проблеми. Жодна з країн не може забезпечити стабільність свого суспільства й економічний розвиток, якщо відсутнє розуміння широкою громадськістю ролі землі як джерела економічного добробуту. На даний час використання земельного фонду сільськогосподарського призначення є нераціональним та екологічно-незбалансованим. В цих умовах контроль за використанням, охороною та відтворенням земельних ресурсів набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень. Вагомий внесок у дослідження питання еколого-економічного використання та охорони земель зробили Бабміндра Д.І., Будзяк О.С.,

Волков С.М., Добряк Д.С., Канаш О.П., Мартин А.Г., Новаковський Л.Я., Першин П.М., Тихонов А.Г., Трегобчук В.М., Третяк А.М. та ін. Водночас залишається дискусійним широке коло питань щодо формування екологобезпечного сільськогосподарського землекористування та дієвого контролю за цим процесом.

Мета, об'єкт та методика дослідження. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні важливості еколого-економічного контролю за використанням земель сільськогосподарськими підприємствами Житомирської області. Об'єктом є процес контролю за еколого-економічним використанням земель сільськогосподарського призначення. Методологічною та теоретичною основою дослідження є системний метод пізнання соціально-економічних явищ і процесів. Зокрема, для вирішення поставлених завдань використовувався історичний та абстрактно-логічний метод економічних досліджень (для формулювання базових принципів, теоретичного узагальнення висновків та аналізу результатів дослідження інших науковців).

Результати дослідження. На початку ХХІ століття, досліджуючи стан та рівень недостатності дотримання заходів використання, збереження та поліпшення природно-ресурсного потенціалу, М. Руденко зазначав: «Ми знищуємо те, що меншою мірою належить нам, а незмірно більшою – нащадкам» [4, с. 5] В умовах широкомасштабного здійснення земельної реформи на території сільськогосподарських підприємств України відбулися значні перетворення, які змінили організаційно-правові та організаційно-територіальні форми власності на землю і господарювання на ній. Однак сучасна стратегія розвитку більшості сільськогосподарських підприємств не відповідає потенційним можливостям їх основного ресурсу – землі. Як результат: земля використовується без належної організації території та відповідної науково-обґрунтованої системи сівозмін, що призводить до виснаження і втрат родючості ґрунтів та розвитку деградаційних процесів.

Станом на 1 січня 2013 року в Житомирській області було зареєстровано 2513 сільськогосподарських підприємств, з них 1241 підприємство є діючим (рис. 1).

Рис. 1. Гістограми розподілу за кількістю діючих сільськогосподарських підприємств Житомирської області у 2013 році. Джерело: власні дослідження.

Як видно з рисунку 1, найбільша кількість діючих підприємств знаходиться у Лісостеповій зоні (62% від всієї кількості зареєстрованих підприємств зони), природні умови якої є найбільш сприятливими для ведення сільського господарства. Саме тут

висока кість ґрунтів, високий рівень інтенсивності, більшість агропідприємств мають вищу економічну родючість ґрунтів (вище середньо обласного рівня). Дещо інша ситуація спостерігається у зоні Полісся: переважна більшість агропідприємств мають нижчу за середню по області економічну родючість, тому і частка діючих підприємств зони складає 43%. Що ж стосується Перехідної зони, якій притаманними є строката родючість, різний рівень інтенсивності та концентрації, то частка діючих підприємств становить 45%.

Встановлено, що сучасне інтенсивне використання земельних ресурсів сільськогосподарськими підприємствами майже не відповідає вимогам раціонального природокористування, що негативно впливає на стійкість агроландшафту, яка призводить до зниження родючості. Основними ж напрямками ефективного використання земельних ресурсів є застосування ґрунтозахисної системи землеробства, раціональної організації угідь, науково обґрунтованих сівозмін, удосконалення технологій вирощування сільськогосподарських культур [1, с. 63] Однак, як показують дослідження, у Житомирській області лише 13 господарств мають проекти еколого-економічного обґрунтування та 90 господарств уклали договори на розробку таких проектів (табл. 1).

Таблиця 1

Інформація щодо забезпечення розробки проектів еколого-економічного обґрунтування сівозмін у Житомирській області станом на 01.08.2013 року

№ п/п	Адміністративно-територіальна одиниця	Кількість господарств, які використовують земельні ділянки площею понад 100 га	Кількість господарств, які мають проекти еколого-економічного обґрунтування сівозмін	Кількість договорів укладених на розробку проектів еколого-економічного обґрунтування сівозмін	Проведення роз'яснювальної роботи	
					Кількість проведених нарад з товаровиробниками	Кількість статей, висвітлених в ЗМІ, на сайті, тощо
1	Андрушівський	33	1		7	1
2	Баранівський	19	1	3	11	1
3	Бердичівський	31	1	10	8	3
4	Брусилівський	17		1	5	1
5	Вол.-Волинський	14			21	2
6	Смільчинський	18			18	4
7	Житомирський	27		2	2	1
8	Коростенський	12		4	15	4
9	Коростишівський	21	1	7	3	2
10	Лугинський	8		2	8	1
11	Любарський	18	1	6	12	1
12	Малинський	12		8	6	3
13	Народицький	11		3	12	
14	Нов.-Волинський	32	1	4	7	2
15	Овруцький	22		9	4	4
16	Олевський	3		1	6	1
17	Попільнянський	27		4	9	2
18	Радомишльський	18			7	
19	Романівський	23	2	8	10	6
20	Ружинський	31	4	6	12	1
21	Червоноармійський	34			3	1
22	Черняхівський	25		2	7	
23	Чуднівський	18	1	10	28	
Всього по області		474	13	90	221	41

Джерело: за даними Головного управління Держземагенства у Житомирській області.

Важливою умовою раціонального землекористування є застосування такої організації виробництва, при якій гарантується збереження родючого шару, не допускається його руйнування під дією антропогенного навантаження. Це вимагає застосування ґрунтозахисних технологій вирощування сільськогосподарських культур, використання агротехнічних заходів, які б мінімізували втрати гумусу ґрунту, руйнування внаслідок цього його структури [2, с. 227]. На жаль, незважаючи на те, що постійно відбувається розсіювальна робота серед сільськогосподарських товаровиробників, така ситуація лише підтверджує те, що більшість сільськогосподарських підприємств все ще не зорієнтовані на екологічнобезпечне та раціональне ведення господарювання. Тому слід серйозніше підійти до цієї проблеми і докорінно перебудувати організаційні засади охорони земельного фонду.

Ми погоджуємось з твердженням Д. Добряка та Є. Бутенка [3, с. 13] які у своєму дослідженні приходять до висновку, що одним з таких заходів може виступати розробка земельно-агротехнічного паспорту, зазначають, який слугуватиме надійним документом щодо контролю за раціональним використанням, охороною та відтворенням продуктивності земель підприємства. Вчені посилаються на приклад такого паспорту, розробленого для ПСП «Маяк» Кашперівської сільської ради Житомирської області. Запропонований складі зміст земельно-агротехнічного паспорту приватного сільськогосподарського підприємства є науковою основою екологічнобезпечного та економічно ефективного використання земельних угідь. Він забезпечуватиме відтворення якості ґрунтового покриву та слугуватиме надійним документом щодо контролю за раціональним використанням та охороною земельних ресурсів підприємства.

Висновки. З переходом до ринкових відносин, упровадженням приватної власності на землю умови ведення землекористування змінилися. Земельна реформа періоду незалежності України не привела до оновлення економіки землегосподарювання, раціонального використання та охорони земельних ресурсів, відтворення продуктивного потенціалу сільськогосподарських угідь. Тому виникає необхідність у вирішенні зазначених проблем на еколого-ландшафтній основі сільськогосподарських підприємств.

Джерела використаної інформації

1. Гуторов О. І. Теоретико-методичні аспекти економічно та екологічно ефективного використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах / О. І. Гуторов, Т. О. Степаненко // Агроінком. – 2013. – № 4-6. – С. 62-68.
2. Гуцул Т. А. Використання та збереження земельних ресурсів в сільському господарстві / Т. А. Гуцул // Вісник Сумського національного аграрного університету. Фінанси і кредит. – 2013. – № 1. – С. 225-228.
3. Добряк Д. Земельно-агротехнічний паспорт сільськогосподарського підприємства — основа екологічнобезпечного використання та відтворення земельних ресурсів / Д. Добряк, Є. Бутенко // Землевпорядний вісник. – 2013. – № 4. – С. 12-17.
4. Корнійчук Л. Сталий розвиток і глобальна місія України / Л. Корнійчук, В. Шевчук // Економіка України. – 2009. – №5. – С. 4-9.